

Rygevaner og holdninger til tobaksproblemet blandt danske tandlæger

En sammenligning med andre sundhedspersonalegrupper

Jahn Legarth, Ulla Skovgaard Danielsen og Poul Ebbe Nielsen

Sundhedspersonalets rygevaner og holdninger til tobaksrygning er interessant, dels fordi personalets viden om rygningens sundhedsmæssige konsekvenser af rygning er høj, dels fordi sundhedspersonalet har en central rolle ved formidling af viden om tobakkens skadelige virkninger. Det er vist at personalets rygevaner påvirker dets rådgivning om tobaksrygning. Der er en klar forskel i rygevaner blandt de forskellige grupper af sundhedspersonaler set i relation til uddannelsesniveau.

Tandlæger og læger er de grupper der ryger mindst, og dem der helst ser at arbejdspladser for sundhedspersonale bliver røgfri.

Tandlægers rolle i tobaksforebyggelse er i de seneste år blevet en mere naturlig del af tandplejens forebyggende arbejde. Dette skyldes overvejende rygningens nu veldokumenterede skadelige virkning på udviklingen af marginal parodontitis og rygningens negative konsekvenser for resultatet af visse almindelige odontologiske behandlinger (1). Mht. livsstilsfaktorerne som rygning, forbrug af alkohol og sunde kostvaner opfatter mange sundhedspersonalet som værende rollemodel for den øvrige del af befolkningen.

Det er vist at sygehuspersonale der ryger, rådgiver patienterne om rygningens helbredsmæssige konsekvenser og om hvordan man holder op med at ryge mindre hyppigt end ikke-rygende personale (2).

En undersøgelse i Frederiksborg Amt viste at ikke-rygende privatpraktiserende tandlæger hyppigere rådgav patienter om tobaksforbrug end tobaksrygende tandlæger (3). Undersøgelsen er refereret i den følgende artikel i nærværende nummer af *Tandlægebladet*.

I 1989 blev der foretaget en undersøgelse blandt danske læger, tandlæger, jordemødre og sygeplejersker, hvoraf det fremgik at rygeprocenten blandt danske tandlæger lå klart lavere end i normalbefolkningen, men lidt over rygeprocenten blandt læger. Kvindelige tandlægers rygeprocent var væsentlig lavere end rygeprocenten for sygeplejersker og jordemødre (4).

Nærværende undersøgelse blev udført i 1996 som en postomdelt enquete blandt et repræsentativt udsnit af læger, tandlæger, jordemødre, sygeplejersker, fysioterapeuter, ergoterapeuter, social- og sundhedsassistenter (SO/SU) og portører.

Resultatet af undersøgelsen for sundhedspersonalet som helhed er tidligere offentliggjort i *Ugeskrift for Læger* (5).

Materiale og metode

Undersøgelsen blev gennemført i samarbejde med Gallup Markedsanalyse.

Dansk Tandlægeforening og Tandlægerne Nye Landsforening blev bedt om ud fra deres medlemsregistre at udtrække 1.275 probander randomiseret, og de øvrige faglige organisationer blev bedt om at udtrække hver 1.000. Det totale antal interviewede var 7.844. Fordelingen ses af Tabel 1.

Ved manglende respons efter udsendelsen blev der to uger senere tilsendt et rykkerbrev, og et tredje brev med et nyt spørgeskema blev ved manglende svar postomdelt tre uger efter den initiale udsendelse, mhp. at opnå en så høj besvarelsesprocent som muligt. I brevene blev det understreget at deltagelse var fuldstændig frivillig, og at kun personalet i Gallup Markedsanalyse ville få kendskab til probandernes navn og adresse.

Tabel 1. Oversigt over kontaktede organisationer, medlemstal, antal interviewede, besvarelsesprocenten af enketen, samt % kvinder blandt de interviewede.

Organisation	Medlemmer	Interviewede	Svarprocent	% kvinder
Den Alm. Danske Lægeforening	16.700	802	80	36
Dansk Sygeplejeråd	70.000	887	89	96
Hospitalslaboranter	5.229	892	89	96
Ergoterapeutforeningen	3.221	889	89	96
Dansk Fysioterapeut Forening	5.300	880	88	88
FOA: Portørerne	3.965	741	74	5
Social- og sundhedsassistenterne	4.651	817	82	97
Tandlægernes Nye Landsforening	1.180	1.005	79	49
Dansk Tandlægeforening	4.210			
Den Alm. Danske Jordemoderforening	1.000	931	93	99
Total	115.456	7.844	85	

Svarprocenten var for den samlede undersøgelse 85%. For tandlæger var svarprocenten 79%, sv.t. 1.005 besvarelser (511 mænd (51%) og 494 kvinder (49%)).

Aldersfordelingen blandt de udspurgte tandlæger var følgende: otte var under 30 år, 236 var mellem 30 og 39 år, 346 var mellem 40 og 49 år, og 415 var over 50 år.

De stillede spørgsmål omhandlede 1) rygevaner og forsøg på rygeophør, 2) mulig sammenhæng mellem rygning og senere sygdomsudvikling, 3) rådgivning af patienter om tobak, samt 4) den fremtidige indsats i samfundet mhp. at begrænse rygningens skadelige virkninger mest muligt. En række af spørgsmålene var også anvendt i de tidligere undersøgelser, således at en sammenligning har været mulig.

Efter modtagelsen af spørgeskemaerne blev der foretaget en tabellarisk opstilling af de stillede spørgsmål.

Besvarelsene fra sundhedspersonalet er sammenlignet dels med resultatet fra befolkningsundersøgelser foretaget blandt 3.000 danskere tilfældigt udvalgte i efteråret 1996, dels med tidligere undersøgelser, primært undersøgelsen i 1989.

Resultater

Rygevaner og forsøg på rygeophør

I Fig. 1 er anført procenten af daglige rygere, lejlighedsvis rygere, tidligere rygere, (dvs. rygere, der tidligere havde røget i minimum seks mdr.) og procenten af aldrig-rygere. For samtlige sundhedspersonalegrupper med undtagelse af sygehjælpere og portører ses en betydeligt lavere rygeprocent end i normalbefolkningen. Mandlige tandlægers rygeprocent svarer meget nøje til mandlige lægers. Kvindelige tandlægers rygeprocent er den laveste af samtlige. Tandlægers rygeprofil ligger betydeligt lavere end normalbefolkningens. Toogtyve procent mandlige tandlæger og 10% kvindelige tandlæger

ryger daglig, mod 37% af den mandlige befolkning og 34% af den kvindelige befolkning. Procenten af tidligere rygere er tilsvarende større blandt tandlæger og læger end blandt de øvrige grupper i undersøgelsen.

I Tabel 2 er anført resultaterne af undersøgelsen sammenlignet med undersøgelsen i 1989. Tabellen viser at der blandt sundhedspersonalet og i normalbefolkningen har været et stort fald i rygeprocenten.

Tabel 3 viser svarene på hvor meget probanderne »røg i går«. Procenten af dem der røg »i går«, svarer stort set til den samlede procentsats som svarede at de ryger dagligt og lejlighedsvis. Også ved denne spørgeteknik kom det frem at sygehjælperne og portørerne ryger betydeligt mere end de øvrige personalegrupper og betydeligt mere end baggrundsbefolkningen.

Tabel 2. Ændring i procent af rygevaner fra 1989 til 1996 i den danske befolkning samt blandt danske tandlæger, læger, sygeplejersker og jordemødre. M = mænd; K = kvinder.

	Ryger dagligt		Ryger af og til	
	1989	1996	1989	1996
Læger (M)	28	22	9	7
Læger (K)	14	15	8	5
Tandlæger (M)	31	22	8	8
Tandlæger (K)	18	10	5	5
Sygeplejersker	29	21	7	8
Jordemødre	30	22	7	6
Befolkningen (M)	50	36	3	3
Befolkningen (K)	*	32	*	2

*) mangler tal

Rygevaner og holdninger

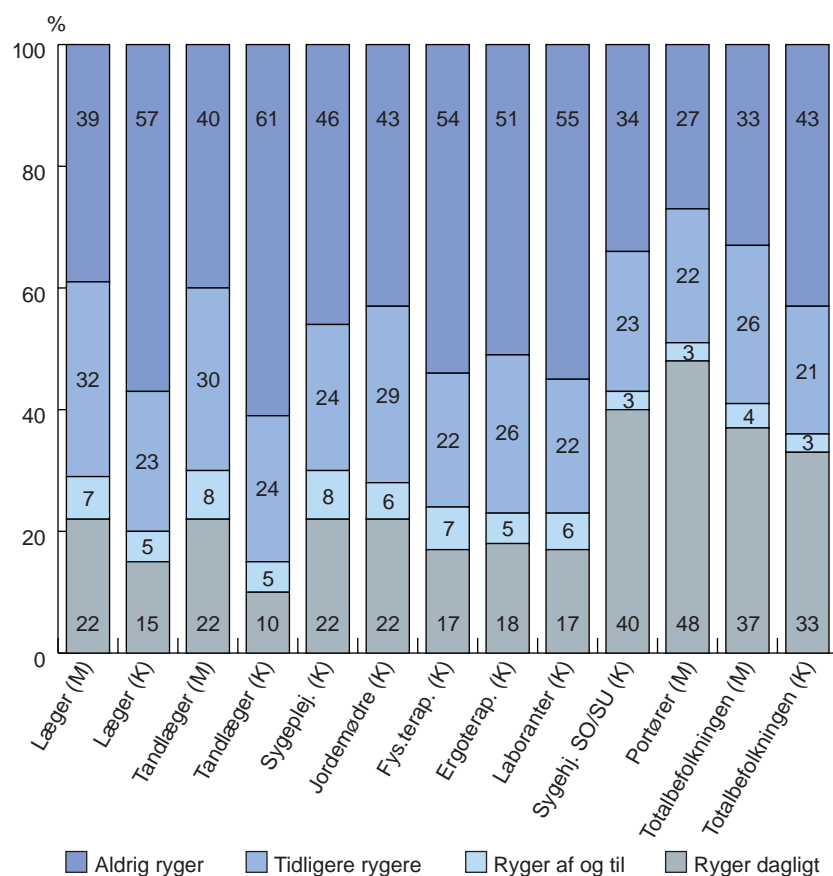

Fig. 1. Rygevaner blandt det danske sundhedspersonale sammenlignet med den danske befolkning. M = mænd; K = kvinder.

Fig. 1. Smoking habits of Danish health professionals compared to the Danish population. M = men; K = women.

Tabel 3. Besvarelse af spørgsmålet: Røg De i går? blandt det danske sundhedspersonale og i totalbefolkningen i 1996. Svarene er inddelt i total rygerprocent, procent cigaretrygere og procent storcigaretrygere, dvs. 15 eller flere per dag.

	Udspurgte	Røg »i går«	Cigaretrygere	≥15 per dag
Læger (M)	515	29%	23%	5%
Læger (K)	287	20%	17%	4%
Tandlæger (M)	511	30%	25%	7%
Tandlæger (K)	494	15%	12%	3%
Sygeplejersker	887	30%	25%	8%
Jordemødre	931	28%	24%	6%
Fysioterapeuter	880	25%	21%	4%
Ergoterapeuter	889	23%	19%	6%
Laboranter	892	23%	19%	5%
SO/SU	817	43%	41%	17%
Portører	741	51%	49%	25%
Total	7.844		26%	
Total befolkningen (M)	966	36*%	32%	20%
Total befolkningen (K)	1.040	32*%	32%	13%

* = dagligrygere

Af de 22% af tandlægerne (30% mænd og 15% kvinder) der svarede at de røg »i går«, var rygeprocenten 11% i aldersgruppen 30-39 år, 22% i aldersgruppen 40-49 år og 30% i aldersgruppen over 50 år. Procenten af storcigaretrygere (defineret ved et dagligt forbrug på mindst 15 cigaretter) var blandt sygehjælperne 17% og blandt portørerne 25%. I normalbefolkningen var der i 1996 13% af kvinderne og 20% af mændene som havde et dagligt forbrug på mindst 15 cigaretter.

Procenten af storcigaretrygere lå i de øvrige sundheds-personalegrupper betydeligt lavere end i normalbefolkningen. For mandlige tandlæger var procenten af storrygere 7% og for kvindelige tandlæger så lav som 3%.

Ønsket om rygeophør

De 2.322 rygere i alle grupperne blev spurgt om hvorvidt de gerne ville holde op med at ryge. Gennemsnitligt 8% svarede at de for tiden prøver at holde op. I alt 38% svarede ja til at de gerne ville holde op, men ikke gjorde noget ved det. Tolv procent svarede ja til at de ønskede at holde op, men ikke kunne, og 39% svarede at de ikke ønskede at holde op.

Af tandlæger prøver 4% for tiden at holde op, 32% vil gerne, men gør ikke noget ved det, 8% vil gerne, men kan ikke, og 53% ønsker ikke at holde op. Procenten af tandlæger der ikke ønsker at holde op med at ryge, er den højeste procent blandt de adspurgte. Blandt lægerne er der 47% der ikke ønsker at holde op, hvilket tyder på at det er de inkarnerede rygere blandt læger og tandlæger der er tilbage.

Af de tandlæger der ryger i dag, har 63% prøvet at holde op. Af disse har 27% prøvet én gang, 32% to gange, 28% 3-5 gange og 5% seks eller flere gange. På spørgsmålet om hvorfor de ryger, svarede 41% af tandlægerne at det er en vane, 44% at det virker afslappende, 34% at det er af selskabelige grunde, 50% at det smager godt, og 31% at de er afhængige af det.

Af tandlægerne der ryger, mener 41% at særlige belastninger i tandlægens arbejde øger hyppigheden af tobaksrygning, mens 52% ikke mener at dette er tilfældet.

Sammenhæng mellem rygning og sygdom

I tidligere undersøgelser såvel som i denne undersøgelse blev probanderne spurgt om hvorvidt de mener at sammenhængen mellem rygning og lungecancer, rygning og hjerteinfarkt samt kronisk bronkitis er 1) klart bevist, 2) tvivlsomt bevist, 3) ikke bevist; 4) ved ikke. Resultatet af undersøgelsen fremgår af Fig. 2.

Procenten af læger der svarede »klart bevist«, steg fra 1989 til 1996, hvor næsten 100% fandt at sammenhæng mellem rygning og alle de nævnte sygdomme er klart bevist, mens der blandt tandlæger ikke er sket en nævneværdig ændring i

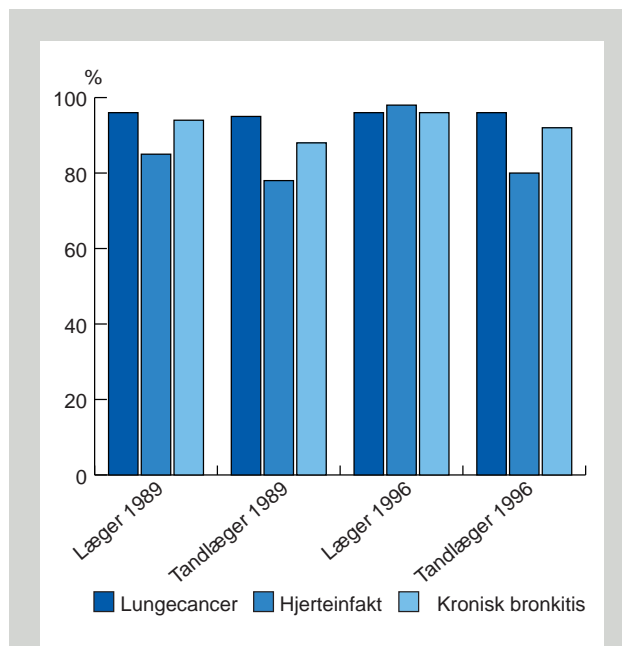

Fig. 2. Procentdelen af danske læger og tandlæger som i henholdsvis 1989 og i 1996 svarede at sammenhængen mellem rygning og sygdommene lungecancer, hjerteinfarkt og kronisk bronkitis er klart bevist.

Fig. 2. Percent of Danish physicians and dentists who agreed that the connection between smoking and lung cancer, heart failure and chronic bronchitis has been proven in 1989 and 1996.

opfattelsen fra 1989 til 1996. Tyve procent af tandlægerne mener stadig ikke det er klart bevist at der er en sammenhæng mellem rygning og hjerteinfarkt. Seksoghalvfjerds procent af tandlægerne mener ikke at de under deres uddannelse til tandlæge fik tilstrækkelig undervisning i tobaksrygningens helbredsmæssige konsekvenser, og 86% mener ikke at de under deres uddannelse fik tilstrækkelig undervisning i hvordan man påvirker patienternes sundhedsadfærd (herunder rygning).

Niogfyrre procent mener at Tobaksskaderådet bør udarbejde sundhedspædagogisk materiale som tandlæger kan anvende over for patienterne, mens 32% mener at det ikke er nødvendigt.

Sammenhæng mellem rygevaner og rådgivning om tobak

På spørgsmålet om tandlægerne diskuterer rygningens helbredsmæssige konsekvenser med deres patienter, svarede 16% at de ofte gør det, 51% at de af og til gør det, og 31% at de sjældent eller aldrig gør det. Af tandlæger der ryger dagligt,

Rygevaner og holdninger

svarede kun 7% at de ofte diskuterer konsekvenserne af rygning, 45% at de af og til gør det, og 37% at de sjældent eller aldrig gør det.

Af lægerne svarede 48% at de ofte diskuterer rygningens helbredsmæssige konsekvenser med deres patienter, 36% at de af og til gør det, og 11% at de sjældent eller aldrig gør det. Af læger der ryger dagligt, svarede 38% at de ofte gør det, 37% at de af og til gør det, og 23% at de sjældent eller aldrig gør det.

Hvor skal fremtidige ressourcer sættes ind?

Der var blandt sundhedspersonalet forbløffende overensstemmelse i besvarelsene. Tandlægebesvarelsene ses i parenteserne. Niogtres procent (70) af sundhedspersonalet mente at man skal forhindre tilgang af nye rygere blandt børn og unge, 51% (40) menete at der skal gives konkrete rygeafvænnings tilbud, 46% (45) efterlyste øget oplysning om tobak-kens helbredsmæssige konsekvenser, 35% (31) mente at man skal forbyde tobaksreklamer, og 32% (32) mente at man skal øge prisen på tobak betydeligt. Fireogtrediven procent (31) pegede på at der bør tilbydes forebyggende helbredssamtaler og helbredsundersøgelse hos egen læge.

Ønsket om røgfri arbejdspladser

Ca. 30% af samtlige udspurgte er meget generet af at andre ryger når de er til stede, og ca. 40% er lidt generet. Der er nogenlunde overensstemmelse mellem grupperne, med undtagelse af portørerne og sygehjælperne, som synes at være betydeligt mindre generet af tobaksrøg end andre. Af tandlægerne er 35% meget generet af at andre ryger og 36% lidt generet af det.

Tres procent af tandlægerne svarede ja til at deres arbejdsplads er røgfri, forstæet sådan at der ikke må ryges på fælles-

arealer, og at der i øvrigt kun må ryges på særligt afmærkede områder, og 36% svarede nej.

Probanderne blev spurgt om hvorvidt de mente at danske hospitaler og andre arbejdspladser for den aktuelle sundhedsgruppe bør være røgfri, således at ansatte ikke ryger, mens de er på arbejde. Besvarelsene på dette spørgsmål er anført i Tabel 4. Godt halvdelen af de udspurgte svarede bekræftende på dette spørgsmål. Læge- og tandlægegruppen havde den højeste japrocent (henholdsvis 66% og 73%), hvor der blandt portører og sygehjælpere var overvægt af nej-sigere.

Diskussion

Den foreliggende undersøgelse er den mest omfattende undersøgelse blandt det danske sundhedspersonale, idet der i modsætning til tidligere undersøgelser er inkluderet næsten alle de forskellige faggrupper som arbejder i det danske sundhedsvæsen. De væsentligste fund vedr. rygevaner er at rygeprocenten i alle sundhedsgrupperne, med undtagelse af portører og social- og sundhedsassistenter/sygehjælpere, ligger markant lavere end i baggrundsbefolkningen. Den højere eksrygeprocent i flere grupper (læger, tandlæger, sygeplejersker, jordemødre) bekræfter sammen med de første undersøgelser blandt lægerne at der for en generation siden ikke var nogen større forskel i rygeprocenten mellem sundhedssektoren og baggrundsbefolkningen.

Det skal anføres at rygeprocenten i den danske befolkning er relateret til uddannelsesniveau. I 1992, hvor den sidste store befolkningsundersøgelse blev udført blandt ca. 17.000 indbyggere (6), var rygeprocenten følgende: 39% og 39% blandt mandlige og kvindelige højere funktionærer, 49% og 41% blandt mandlige og kvindelige lavere funktionærer, 52%

Tabel 4. Procent af sundhedspersonale, fordelt efter rygevaner, som svarede »ja« til spørgsmålet om danske hospitaler og andre arbejdspladser for sundhedspersonale bør være røgfri, således at ansatte ikke ryger på arbejde.

	Jasigere			
	Total	Rygere	Tidl. rygere	Aldrig-rygere
Læger	66%	37%	67%	77%
Tandlæger	73%	29%	79%	84%
Sygeplejersker	47%	16%	51%	59%
Jordemødre	52%	16%	60%	67%
Fysioterapeuter	59%	35%	62%	68%
Ergoterapeuter	51%	20%	50%	61%
Laboranter	50%	26%	49%	57%
SO/SU	34%	14%	43%	53%
Portører	31%	11%	48%	53%

og 55% blandt mandlige og kvindelige faglærte arbejdere, og 64% og 54% blandt mandlige og kvindelige ufaglærte arbejdere.

Den samlede rygeprocent var i 1992 46% blandt mænd og 40% blandt kvinder.

I begyndelsen af 1950'erne var rygeprocenten ca. 80 blandt mænd og ca. 40 blandt kvinder (7). Siden har der været et lineært fald blandt mænd ned til ca. 38% i 1996 (6,8). Blandt kvinderne var rygeprocenten derimod stigende op til ca. 48 i slutningen af 1970'erne. Derefter har der været et langsomt fald til ca. 35% i 1996. I en undersøgelse fra 2000 var rygeprocenten faldet til 35% for mænd og 32% for kvinder (9).

Det er påfaldende at rygeprocenten blandt portørerne og blandt social- og sundhedsassistenterne/sygehjælperne er højere end i normalbefolkningen. Hvorledes rygeprocenten er blandt det øvrige tandplejepersonale er ikke undersøgt.

I en spørgeskemaundersøgelse blandt tandlæger i EU i 1998 var 12% af de danske tandlæger daglige rygere. Forholdet mellem mænd og kvinder i undersøgelsen var 40:60 (10). For mænd var procenten af dagligrygere 19% og for kvinder 8% (11), hvilket tyder på at rygeprocenten blandt tandlæger er yderligere faldende. Rygeprocenten af dagligrygere blandt finske og engelske tandlæger var endnu lavere, henholdsvis 3% og 5%, mens den var højere for italienske og græske tandlæger, henholdsvis 14% og 20%.

De udspurgtes viden om tobakkens skadevirkninger er kun belyst ud fra spørgsmålet om sammenhængen mellem rygning og henholdsvis lungecancer, hjerteinfarkt og kronisk bronkitis.

Tandlæger er lidt mindre end læger overbevist om hvorvidt der er en »klart bevist« sammenhæng mellem hjerteinfarkt og rygning. Vedr. sammenhængen mellem lungecancer og kronisk bronkitis er der ingen forskel på opfattelsen blandt læger og tandlæger. Overbevisningen om rygningens betydning er faldende når man bevæger sig fra lægegruppen over tandlæger, sygeplejersker og jordemødre til de tre medarbejdergrupper, fysioterapeuter, ergoterapeuter og laboranter og med laveste overbevisning blandt social- og sundhedsassistenter/sygehjælperne og portører (5).

Undersøgelsen viste at en meget stor del af tandlægerne ikke mente at de havde fået tilstrækkelig undervisning i rygningens helbredsmæssige konsekvenser og i hvordan man påvirker patienternes sundhedsadfærd. Undersøgelsen fra Frederiksborg Amt fandt at størstedelen af tandlægerne ikke havde modtaget formel undervisning i tobaksforebyggelse, og at de ikke følte sig kvalificerede til at rådgive (3). Dette giver sig tilsyneladende ikke udslag i manglende viden om sammenhængen mellem rygning og henholdsvis lungecancer, hjerteinfarkt og kronisk bronkitis.

I denne undersøgelse svarede 16% af tandlægerne at de ofte diskuterer rygning med deres patienter, 51% at de gør det af og til, og 31% at de gør det sjældent eller aldrig. Undersøgelsen viste også at ikke-rygende tandlæger og ikke-rygende læger rådgiver hyppigere end rygende. I en anden undersøgelse (10) svarede 12% af danske tandlæger at de rutinemæssigt eller ofte spørger deres patienter om rygning, 33% at de gør det til tider og 53% at de gør det sjældent eller aldrig. I undersøgelsen fra Frederiksborg Amt svarede 45% af privatpraktiserende tandlæger at de altid eller ofte taler tobaksforbrug med deres patienter, men at de oftest bruger under to min. på det. I den undersøgelse blev det også vist at ikke-rygende tandlæger hyppigere rådgiver patienter om tobaksforbrug end rygende tandlæger.

Den mindre hyppige rådgivning i tandlægepraksis skal nok ses i sammenhæng med den manglende undervisning som tandlæger har modtaget i tobaksrygningens skader og i hvordan man taler med patienter herom.

Undersøgelsen viser at der er et behov for undervisningsmateriale til tandlæger om hvordan man påvirker patienters sundhedsadfærd i relation til rygningens skadelige virkninger, et behov som også de andre undersøgelser har vist.

Der er grund til nærmere at undersøge årsagen til at rygende læger og tandlæger rådgiver mindre hyppigt end ikke-rygende, når dette bevirker en forskel i den vejledning patienter modtager.

På EU-plan har en arbejdsgruppe bestående af to medlemmer fra hvert EU-land udarbejdet en konsensusrapport og undervisningsmateriale om tobakkens skadelige virkninger i mundhulen og en vejledning i hvordan tandplejepersonale rådgiver om rygestop.

I Danmark har Tobaksskaderådet og Dansk Tandlægeforening i 2001 bearbejdet og udgivet dette materiale mhp. at imødekomme behovet for undervisningsmateriale.

English summary

Smoking habits and attitudes towards tobacco-related problems among Danish dentists. A comparison with other health care professionals

This study reports on the results of a survey of smoking behaviour among health care professionals in Denmark, focussing on the situation among dentists. The rate of smoking among Danish dentists is considerably lower than in the population in general, with 22% of the male and 10% of the female dentists reporting that they smoke daily, as compared with 37% of male and 34% of female Danes. Four percent of the dentists who smoke are trying to quit, 32% would like to quit, while 55% do not wish to do so. The last-mentioned percentage is the highest among health care professionals.

Rygevaner og holdninger

Sixteen percent of the dentists often discuss the oral health hazards of smoking with their patients, 51% discuss these hazards now and then, while 31% seldom or never discuss them.

A dentist who smokes is less likely to discuss oral health hazards with patients than a dentist who does not smoke. Dentists are the group of health care professionals who most frequently report that they prefer a smoke-free workplace.

Litteratur

1. Legarth J, Reibel J. EU Working Group on Tobacco and Oral Health. *Oral Dis* 1998; 4: 48-67.
2. Willaing I. Rygning og forebyggelse i sygehusregi. MPH-afhandling, Københavns Universitet; 2000.
3. Cortsen B. Hvilke barrierer afholder privatpraktiserende tandlæger i Frederiksborg Amt fra at tale tobaksforbrug med deres patienter? (MPH-afhandl.). Københavns Universitet; 2001.
4. Madsen M, Pedersen JT, Nielsen PE, Andersen H. Rygevaner blandt danske læger, tandlæger, sygeplejersker og jordemødre 1989. *Tandlægebladet* 1991; 95: 89-95.
5. Nielsen PE, Falk J, Danielsen US. Rygevaner og holdninger til tobaksproblemet blandt sundhedspersonale i Danmark i 1996. *Ugeskr Læger* 2000; 162: 4140-4.
6. Nielsen PE, Sørensen JP. Danskernes rygevaner 1988-1993. *Ugeskr Læger* 1995; 157: 3451-6.
7. Nielsen PE, Krarup NB, Alstrup J, Gyntelberg F, Lisse O. Ændring i danskernes rygevaner 1958-1976. *Ugeskr Læger* 1978; 140: 2528-32.
8. Nielsen PE, Zacho J, Olsen KA. Ændringer i danskernes rygevaner 1970-1987. *Ugeskr Læger* 1988; 150: 2229-33.
9. PLS-Rambøll Management: Monitorering af danskernes rygevaner. Tobaksskaderådet, Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Danmarks Lungeforening; 2000.
10. Allard R. Tobacco and oral health: Attitudes and opinions of European dentists; a report of the EU working group on tobacco and oral health. *Int Dent J* 2000; 50: 99-102.
11. EU Working Group on Tobacco and Oral Health. 1998-survey Country-report; Denmark (i tryk).

Forfattere

Jahn Legarth, tandlæge

Tobaksskaderådets sundhedsgruppe og privat praksis, Stengade 81, Helsingør

Ulla Skovgaard Danielsen, cand.jur., og *Poul Ebbe Nielsen*, overlæge, dr.med.

Tobaksskaderådet, Ravnsborggade 2, København